

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО:
протокол засідання кафедри
«28» серпня 2023 року № 1

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОКШ 1.2.2 «ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ»

**Освітньо-професійна
програма**

Публічне управління та адміністрування

Спеціальність

**281 Публічне управління та
адміністрування**

Факультет

Навчально-науковий інститут управління

2023 – 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Політичні інститути та процеси» для здобувачів вищої освіти ОП «Публічне управління та адміністрування» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань – 28 «Публічне управління та адміністрування»).

Розробник:

Зелінська Марина Ігорівна, доцент кафедри публічного управління та адміністрування ННПУ МДУ, кандидат політичних наук, доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів – 8	Галузь знань <u>28 Публічне управління та адміністрування</u>	Обов'язкова з циклу дисциплін професійної підготовки	
Семестрових модулів – 1	ОП «Публічне управління та адміністрування» <u>281 «Публічне управління та адміністрування»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1	1
Індивідуальне науково-дослідне завдання:		Семестр	
Загальна кількість годин: – 240		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 84 самостійної роботи студента – 154	Рівень вищої освіти: <u>Перший (бакалаврський) рівень</u> Ступінь вищої освіти: <u>Бакалавр</u>	Лекції	
		44	14
		Практичні, семінарські	
		40	14
		Самостійна робота	
		94	150
		Індивідуальні завдання:	
60	60		
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми здобуття вищої освіти – 84/156
(67%)

для заочної форми здобуття вищої освіти – 28/212
(15%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: оволодіння теоретичними знаннями з питань дослідження та побудови дієвих політичних інститутів і процесів. Розглянути основні інструменти реалізації державної політики в контексті трансформаційних процесів України. Формування управлінського мислення на основі знань, умінь, навичок аналізу, моделювання та прогнозування політико-управлінських процесів.

Завдання навчальної дисципліни: засвоєння теоретичних уявлень про політичну сферу як сукупність інститутів і впорядкованих відносин, яка таким чином виступає як системне утворення; отримання навичок щодо оцінювання сучасного стану різних державно-правових явищ в Україні; ознайомлення з науковими підходами до аналізу сучасних проблем політичного життя; уміння прогнозувати зміни стану державно-правових явищ в залежності від подій, що відбуваються у суспільстві; пропонувати шляхи вдосконалення різних державно-правових явищ із огляду на розвиток людської цивілізації.

Змістові модулі:

1. Основи політико-управлінських процесів.
2. Політичні системи, режими та інститути.
3. Політичні процеси в сучасному світі.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі – обов'язкова компонента з циклу дисциплін професійної підготовки, обсягом - 240 годин / 8 кредитів ECTS. Належить до числа новітніх навчальних курсів і передбачає міждисциплінарний і системний підхід до вивчення основних засад політичних інститутів та процесів.

Компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	КЗ1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями. КЗ2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. КЗ3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. КЗ5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. КЗ6. Здатність працювати в команді. КЗ7. Здатність планувати та управляти часом. КЗ8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
Спеціальні (фахові,	КФ2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

<p>предметні) компетентності</p>	<p>КФ3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки. КФ7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності. КФ9. Здатність впроваджувати інноваційні технології. КФ10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування. КФ11. Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування. КФ12. Здатність застосовувати ефективні управлінські інструменти публічного управління та адміністрування в органах державної та регіональної влади, місцевого самоврядування з урахуванням тенденцій сталого розвитку держави та Приазов'я зокрема.</p>
<p>Результати навчання</p>	<p>РН1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства. РН4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування. РН6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування. РН17. Уміти застосовувати демократичні технології прийняття управлінських рішень, враховуючи інтереси й потреби громадян, суспільства та держави в умовах повоєнного відновлення України та Приазов'я зокрема.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. «ОСНОВИ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ»

Тема 1. Теоретичні основи політики.

Політика як соціальне явище. Основні підходи до визначення політики. Політика та її сутнісна характеристика. Політика як система. Суть та природа політики, її специфіка. Структура та функції політики. Зв'язок політики з іншими сферами суспільного буття. Основні етапи розвитку політичної думки. Роль політики у житті людини і суспільства. Механізм і моделі формування політики. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань політики. Політика як процес. Цілі і завдання політики. Суб'єкти та об'єкти політики. Інформаційне забезпечення політичних досліджень. Суть та специфіка політичних цінностей. Основні етапи розвитку політичної науки. Основні принципи політики. Теорії та концепції політики. Політика як засіб регулювання економічних, соціальних і духовних відносин у суспільстві. Системний та структурно-функціональний підходи до вивчення політики.

Література:

1. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: «Новий Світ-2000», 2017. – 1000 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера. Пер. з нім. Ред. Є. Причепій. – К., 2002.

Тема 2. Сутність влади та владних відносин.

Поняття й особливості політичної влади. Ресурси політичної влади. Класифікація політичної влади. Ефективність політичної влади та її основні фактори. Сутність політичної

влади та її визначення. Основні теоретичні підходи до вивчення влади. Співвідношення державної та політичної влади. Принципи організації влади. Влада і громадянське суспільство: проблема взаємодії. Влада як явище суспільного життя. Особливості політичної влади. Специфіка політичної влади, проблема її легітимності. Ознаки політичної влади, її головні властивості. Структура владних відносин і механізмів функціонування політичної влади. Основні концепції політичної влади. Складові державної влади: законодавча, виконавча, судова, їх взаємодія. Форми та механізми політичної влади. Виконавча влада, уряд, урядовий кабінет і кабінет міністрів, дуалізм виконавчої влади. Конфлікт у системі виконавчої влади.

Література:

1. Зелінська М.І. Індексний аналіз президентської влади за Конституцією України // Ж-л Верховної Ради України «Віче». – 2011. - № 18. – С. 9-12.
2. Зелінська М.І. Президентські форми правління в світі // Схід аналітично-інформаційний журнал / Гол. ред. Г. Сімченко. – Донецьк: Вид-во Український культурологічний центр, 2007. - № 2 (80). – С. 116 – 119.
3. Зелінська М.І. Напівпрезидентська система правління: досвід європейських країн // Нова парадигма. – 2006. - № 57. – С. 142-151.

Тема 3. Суб'єкти та об'єкти політичних процесів.

Поняття політичного процесу. Методологічні підходи до визначення політичного процесу: Суб'єкти формування політичних процесів. Суб'єкти та об'єкти як обов'язковий елемент політичних відносин. Характеристики потенціалу політичних суб'єктів. Прояви об'єктів політики в явищах політичної сфери. Стадії політичного процесу. Суть і структура політичного процесу. Основні характеристики суб'єктів та об'єктів політичних процесів. Суб'єкти та об'єкти світового політичного процесу. Основні напрями формування політичного процесу. Тенденції, закономірності і чинники розвитку політичних процесів. Громадянське суспільство і політичний процес. Типи виявів громадянської позиції у політичних процесах. Конфлікт та згода в політичному процесі. Поділ форм політичної влади за критерієм головного суб'єкта правління. Основні компоненти політичного процесу.

Література:

1. Shugart M.S. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics / M.S. Shugart, J.M. Carey. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 328 p.
2. Петренко Ігор. Аналітичні центри як суб'єкти формування публічної політики: Монографія.К.,2018. - 222 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

«ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ, РЕЖИМИ ТА ІНСТИТУТИ»

Тема 4. Типологія політичних систем та режимів.

Сутність і типи політичних систем. Загальні підходи та характеристики типології політичних систем. Поняття «політична система суспільства». Політична система як механізм влади та фактор стабілізації і розвитку суспільного життя. Характерні риси політичної системи суспільства. Структурні елементи політичної системи. Системоутворюючі засади та основні функції політичних систем. Основні фактори ефективності політичної системи. Механізми функціонування політичної системи. Розвиток теорії політичної системи. Сутність і види політичного режиму. Поняття «політичний режим» та параметри його визначення. Форма політичного режиму як безпосередній засіб реалізації державної влади. Основні ознаки демократичного режиму. Особливості та відмінності авторитарного та тоталітарного режиму. Типологія політичного режиму. Тенденції до змін сучасних політичних систем. Політична система сучасної України. Характеристика політичного режиму в Україні на сучасному етапі. Показники рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні. Інституційні виміри сучасних політичних режимів.

Література:

1. Милосердна І.М. Теоретичні та прикладні аспекти організації політичних процесів : навчально-методичний посібник для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти / І.М. Милосердна Одеса : Фенікс, 2021. 52 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).
2. Wilkerson J., Casas A. Large-Scale Computerized Text Analysis in Political Science: Opportunities and Challenges. Annual Review of Political Science. 2017. URL: <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-polisci052615-025542>

Тема 5. Основні політичні інститути.

Система політичних інститутів: порівняльна характеристика. Поняття та природа політичного інституту. Структура та функції політичних інститутів. Теоретичні підходи до аналізу політичних інститутів. Держава як політичний інститут, засіб публічної влади. Особливості держави як політичного інституту. Класифікація інститутів. Формальні та неформальні інститути. Роль неформальних інститутів. Роль політичних інститутів в політичній системі. Соціальний та політичний інститут: становлення, еволюція та сучасний стан розвитку. Політичний інститут та політична інституція: становлення та поняття. Функції політичних інститутів. Політична інституціоналізація. Параметри інститутів. Роль політичних інститутів в становленні демократичного режиму. Демократичні політичні інститути. Невдачі демократичних інститутів в процесі модернізації та постмодернізації.

Література:

1. Політичні інститути і форми правління: проблеми організації та функціонування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/публікація/991>.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. «ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»

Тема 6. Еволюція форм владного механізму.

Інститути державної влади, їх характеристика. Форми правління і устрою: президентська, парламентська. Сутність, структура і ресурси масової політичної партії. Сутність, структура і ресурси громадянського суспільства. Механізми формування політичної партії. Вплив політичної опозиції на діяльність органів державної влади. Сутність політичного лідерства. Типологія сучасних політичних партій. Форми державного правління та державного устрою сучасної України. Взаємозалежність розвитку демократичної правової держави та громадянського суспільства. Роль місцевого самоврядування в процесах соціально-політичного управління. Вплив політичних партій на державне управління в Україні. Вплив політичного лідерства на формування національної свідомості. Методи державного управління регіонами. Роль політичних партій у діяльності місцевого самоврядування. Прояви та причини політичних конфліктів в сучасній Україні. Методи діяльності політичної опозиції в Україні.

Література:

1. Політико-правова система України: курс лекцій. навч. Посіб. / В. Кириченко та ін. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. – 203 с.
2. Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами / Ф. М. Рудич та ін. – Національна академія наук України. – Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. – 483 с.
3. Публічне управління України в умовах інституційних змін : колективна монографія. За наук. редакції д. держ. упр. Р. В. Войтович та П.В. Ворони. Київ, 2019. 482 с.

Тема 7. Форми здійснення політичного процесу; специфіка політичних процесів демократичного суспільства та сталого розвитку.

Світовий політичний процес. Поняття, суб'єкти, закономірності та тенденції до змін світового політичного процесу. Стадії та типи політичного процесу. Основні концептуальні ідеологічні засади сучасних політичних процесів. Зміст й основні концепції демократії.

Сутність та форми політичної модернізації. Вплив неформальних практик на здійснення влади в демократичних режимах. Модернізація політичного процесу та його особливості в Україні. Основні підходи до визначення сутності держави. Теорії виникнення держави. Україна в пошуках шляхів свого розвитку: між модернізмом та традиціоналізмом. Використання методів політичного аналізу. Динаміка політичних процесів у суспільствах транзитного типу. Світовий політичний процес: поняття, основні концептуальні засади аналізу, закономірності та тенденції до змін.

Література:

1. Zelinska Maryna, Chechel Anna A country with a "weak state" status: realities and prospects. - LAP LAMBERT Academic Publishing, International Book Market Service Ltd, member of OmniScriptum Publishing Group, 2019, ISBN 978-613-9-86574-1 – Режим доступу: <https://www.morebooks.shop/store/gb/book/a-country-with-a-weak-state-status/isbn/978-613-9-86574-1>
2. Zelinska Maryna, Pavliuk Valerii, Verytelnyk Svetlana. State Policy of A "Weak State" In the Context of The Theory of Organization: Reintegration of Regions, Reconciliation, Reengineering of Public Administration // 2020 in Education Excellence and Innovation Management: A Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges. Pages: 16101-16111
3. Zelinska Maryna, Chechel Anna, Tanchyl Olena. The transition from a “weak state” to a “powerful state”: Ukrainian case. - Skhid, 3(2), 33–39. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(2\).263726](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(2).263726)

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	с.р	інд		л	п	с.р.	інд
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. «ОСНОВИ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ»										
Тема 1. Теоретичні основи політики.	20	5	3	11	20	22	2	2	10	20
Тема 2. Сутність влади та владних відносин.	20	5	5	10		19	1	2	20	
Тема 3. Суб'єкти та об'єкти політичних процесів.	20	6	4	10		19	3	2	20	
Разом за змістовим модулем 1	70	16	12	31	20	70	6	6	50	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. «ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ, РЕЖИМИ ТА ІНСТИТУТИ»										
Тема 4. Типологія політичних систем та режимів.	30	7	7	11	20	30,5	2	2	20	20
Тема 5. Основні політичні інститути.	29	6	7	21		30	2,5	2,5	30	
Разом за змістовим модулем 2	69	13	14	32	20	70,5	4,5	4,5	50	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. «ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»										
Тема 6. Еволюція форм владного механізму.	31	7	7	21	20	29,5	2	2	30	20
Тема 7. Форми здійснення політичного процесу; специфіка політичних процесів демократичного суспільства та сталого розвитку.	30	8	7	10		30	1,5	1,5	20	
Разом за змістовим модулем 3	71	15	14	31	20	69,5	3,5	3,5	50	20
Підготовка до екзамену:	30			30		30			30	
Усього годин:	240	44	40	94	60	240	14	14	150	60

5. Перелік тем та зміст практичних (семінарських) занять (аудиторні заняття)

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
1.	<p>Тема 1. Теоретичні основи політики. Політика як соціальне явище. Основні підходи до визначення політики. Політика та її сутнісна характеристика. Політика як система. Суть та природа політики, її специфіка. Структура та функції політики. Зв'язок політики з іншими сферами суспільного буття. Основні етапи розвитку політичної думки. Роль політики у житті людини і суспільства. Механізм і моделі формування політики. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань політики. Політика як процес. Цілі і завдання політики. Суб'єкти та об'єкти політики. Інформаційне забезпечення політичних досліджень. Суть та специфіка політичних цінностей. Основні етапи розвитку політичної науки. Основні принципи політики. Теорії та концепції політики. Політика як засіб регулювання економічних, соціальних і духовних відносин у суспільстві. Системний та структурно-функціональний підходи до вивчення політики.</p> <p>Література: 1. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с. 2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: «Новий Світ-2000», 2017. – 1000 с. 3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера. Пер. з нім. Ред. Є. Причепій. – К., 2002.</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i> Надати характеристику політики як соціального явища. Проаналізувати основні підходи до визначення політики. Надати сутнісну характеристику політиці. Охарактеризувати політику як систему. Визначити суть та природу політики, її специфіку. Визначити структуру та функції політики. Охарактеризувати зв'язок політики з іншими сферами суспільного буття Проаналізувати основні етапи розвитку політичної думки. Визначити роль політики у житті людини і суспільства. Надати визначення механізму і моделям</p>	3	2	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		<p>формування політики. Охарактеризувати і аналіз політики. Охарактеризувати політику як процес. Визначити цілі і завдання політики. Надати характеристику суб'єктам та об'єктам політики. Проаналізувати інформаційне забезпечення політичних досліджень. Визначити суть та специфіку політичних цінностей. Проаналізувати основні етапи розвитку політичної науки. Надати визначення основним принципам політики. Проаналізувати теорії та концепції політики. Охарактеризувати політику як засіб регулювання економічних, соціальних і духовних відносин у суспільстві. Проаналізувати системний та структурно-функціональний підходи до вивчення політики.</p>			

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
2.	<p>Тема 2. Сутність влади та владних відносин. Поняття й особливості політичної влади. Ресурси політичної влади. Класифікація політичної влади. Ефективність політичної влади та її основні фактори. Сутність політичної влади та її визначення. Основні теоретичні підходи до вивчення влади. Співвідношення державної та політичної влади. Принципи організації влади. Влада і громадянське суспільство: проблема взаємодії. Влада як явище суспільного життя. Особливості політичної влади. Специфіка політичної влади, проблема її легітимності. Ознаки політичної влади, її головні властивості. Структура владних відносин і механізмів функціонування політичної влади. Основні концепції політичної влади. Складові державної влади: законодавча, виконавча, судова, їх взаємодія. Форми та механізми політичної влади. Виконавча влада, уряд, урядовий кабінет і кабінет міністрів, дуалізм виконавчої влади. Конфлікт у системі виконавчої влади.</p> <p>Література: 1) Зелінська М.І. Індексний аналіз президентської влади за Конституцією України // Ж-л Верховної Ради України «Віче». – 2011. - № 18. – С. 9-12. 2) Зелінська М.І. Президентські форми правління в світі // Схід аналітично-інформаційний журнал / Гол. ред. Г. Сімченко. – Донецьк: Вид-во Український культурологічний центр, 2007. - № 2 (80). – С. 116 – 119. 3) Зелінська М.І. Напівпрезидентська система правління: досвід європейських країн // Нова парадигма. – 2006. - № 57. – С. 142-151.</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i> Визначити поняття й особливості політичної влади. Проаналізувати ресурси політичної влади. Визначити класифікацію політичної влади. Охарактеризувати ефективність політичної влади та її основні фактори. Визначити сутність політичної влади. Надати характеристику основним теоретичним підходам до вивчення влади. Навести приклади співвідношення державної та політичної влади. Охарактеризувати принципи організації влади. Проаналізувати проблему взаємодії влади і громадянського суспільства. Охарактеризувати владу як явище суспільного життя. Визначити особливості</p>	5	2	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		політичної влади. Надати визначення специфіці політичної влади, проблемі її легітимності. Визначити ознаки політичної влади, її головні властивості. Проаналізувати структуру владних відносин і механізмів функціонування політичної влади. Визначити основні концепції політичної влади. Надати характеристику складовим державної влади та їх взаємодії. Проаналізувати форми та механізми політичної влади. Охарактеризувати дуалізм виконавчої влади. Проаналізувати конфлікт у системі виконавчої влади.			
3.	<p>Тема 3. Суб'єкти та об'єкти політичних процесів.</p> <p>Поняття політичного процесу. Методологічні підходи до визначення політичного процесу: Суб'єкти формування політичних процесів. Суб'єкти та об'єкти як обов'язковий елемент політичних відносин. Характеристики потенціалу політичних суб'єктів. Прояви об'єктів політики в явищах політичної сфери. Стадії політичного процесу. Суть і структура політичного процесу. Основні характеристики суб'єктів та об'єктів політичних процесів. Суб'єкти та об'єкти світового політичного</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i></p> <p>Надати визначення</p>	4	2	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
	<p>процесу. Основні напрями формування політичного процесу. Тенденції, закономірності і чинники розвитку політичних процесів. Громадянське суспільство і політичний процес. Типи виявів громадянської позиції у політичних процесах. Конфлікт та згода в політичному процесі. Поділ форм політичної влади за критерієм головного суб'єкта правління. Основні компоненти політичного процесу.</p> <p>Література: 1) Shugart M.S. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics / M.S. Shugart, J.M. Carey. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 328 p. 2) Петренко Ігор. Аналітичні центри як суб'єкти формування публічної політики: Монографія. К., 2018. - 222 с.</p>	<p>поняття політичного процесу. Проаналізувати методологічні підходи до визначення політичного процесу: Охарактеризувати суб'єкти формування політичних процесів. Охарактеризувати суб'єкти та об'єкти як обов'язковий елемент політичних відносин. Надати характеристики потенціалу політичних суб'єктів. Визначити прояви об'єктів політики в явищах політичної сфери. Проаналізувати стадії політичного процесу. Визначити суть і структуру політичного процесу. Надати основні характеристики суб'єктів та об'єктів політичних процесів. Охарактеризувати суб'єкти та об'єкти світового політичного процесу. Визначити основні напрями формування</p>			

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		політичного процесу. Охарактеризувати тенденції, закономірності і чинники розвитку політичних процесів. Надати визначення громадянського суспільства і політичного процесу. Визначити типи виявів громадянської позиції у політичних процесах. Проаналізувати конфлікт та згоду в політичному процесі. Охарактеризувати поділ форм політичної влади за критерієм головного суб'єкта правління. Визначити основні компоненти політичного процесу.			
4.	<p>Тема 4. Типологія політичних систем та режимів.</p> <p>Сутність і типи політичних систем. Загальні підходи та характеристики типології політичних систем. Поняття «політична система суспільства». Політична система як механізм влади та фактор стабілізації і розвитку суспільного життя. Характерні риси політичної системи суспільства. Структурні елементи політичної системи. Системоутворюючі засади та основні функції політичних систем. Основні фактори ефективності політичної системи. Механізми функціонування політичної системи. Розвиток теорії політичної системи. Сутність і види політичного режиму. Поняття «політичний</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i></p> <p>Визначити сутність і типи політичних систем. Проаналізувати загальні підходи</p>	7	2	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
	<p>режим» та параметри його визначення. Форма політичного режиму як безпосередній засіб реалізації державної влади. Основні ознаки демократичного режиму. Особливості та відмінності авторитарного та тоталітарного режиму. Типологія політичного режиму. Тенденції до змін сучасних політичних систем. Політична система сучасної України. Характеристика політичного режиму в Україні на сучасному етапі. Показники рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні. Інституційні виміри сучасних політичних режимів.</p> <p>Література:</p> <p>1. Милосердна І.М. Теоретичні та прикладні аспекти організації політичних процесів : навчально-методичний посібник для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти / І.М. Милосердна Одеса : Фенікс, 2021. 52 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).</p> <p>2. Wilkerson J., Casas A. Large-Scale Computerized Text Analysis in Political Science: Opportunities and Challenges. Annual Review of Political Science. 2017. URL: https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-polisci052615-025542</p>	та характеристики типології політичних систем. Надати визначення поняття «політична система суспільства». Охарактеризувати політичну систему як механізм влади та фактор стабілізації і розвитку суспільного життя. Визначити характерні риси політичної системи суспільства. Проаналізувати структурні елементи політичної системи. Проаналізувати системоутворюючі засади та основні функції політичних систем. Визначити основні фактори ефективності політичної системи. Охарактеризувати механізми функціонування політичної системи. Проаналізувати розвиток теорії політичної системи. Проаналізувати сутність і види політичного режиму. Надати			

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		<p>визначення поняття «політичний режим» та параметрам його визначення. Надати характеристику формі політичного режиму як безпосередньому засобу реалізації державної влади. Визначити основні ознаки демократичного режиму. Проаналізувати особливості та відмінності авторитарного та тоталітарного режиму. Охарактеризувати типологію політичного режиму. Проаналізувати тенденції до змін сучасних політичних систем. Охарактеризувати політичну систему сучасної України. Надати характеристику політичного режиму в Україні на сучасному етапі. Визначити показники рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні. Проаналізувати інституційні виміри сучасних політичних режимів.</p>			

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
5.	<p>Тема 5. Основні політичні інститути.</p> <p>Система політичних інститутів: порівняльна характеристика. Поняття та природа політичного інституту. Структура та функції політичних інститутів. Теоретичні підходи до аналізу політичних інститутів. Держава як політичний інститут, засіб публічної влади. Особливості держави як політичного інституту. Класифікація інститутів. Формальні та неформальні інститути. Роль неформальних інститутів. Роль політичних інститутів в політичній системі. Соціальний та політичний інститут: становлення, еволюція та сучасний стан розвитку. Політичний інститут та політична інституція: становлення та поняття. Функції політичних інститутів. Політична інституціоналізація. Параметри інститутів. Роль політичних інститутів в становленні демократичного режиму. Демократичні політичні інститути. Невдачі демократичних інститутів в процесі модернізації та постмодернізації.</p> <p>Література: 1) Політичні інститути і форми правління: проблеми організації та функціонування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.social-science.com.ua/публікація/991..</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i></p> <p>Надати порівняльну характеристику системі політичних інститутів: визначити поняття та природу політичного інституту. Проаналізувати структуру та функції політичних інститутів. Визначити теоретичні підходи до аналізу політичних інститутів. Охарактеризувати державу як політичний інститут, засіб публічної влади. Визначити особливості держави як політичного інституту. Проаналізувати класифікацію інститутів. Надати визначення формальним та неформальним інститути. Визначити роль неформальних</p>	7	2,5	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		інститутів. Визначити роль політичних інститутів в політичній системі. Проаналізувати соціальний та політичний інститут: становлення, еволюцію та сучасний стан розвитку. Охарактеризувати політичний інститут та політичну інституцію: становлення та поняття. Визначити функції політичних інститутів. Проаналізувати політичну інституціоналізацію. Визначити параметри інститутів. Визначити роль політичних інститутів в становленні демократичного режиму. Охарактеризувати демократичні політичні інститути. Проаналізувати невдачі демократичних інститутів в процесі модернізації та постмодернізації.			
6	Тема 6. Еволюція форм владного механізму. Інститути державної влади, їх характеристика. Форми правління і устрою: президентська, парламентська.	<i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати</i>	7	2	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
	<p>Сутність, структура і ресурси масової політичної партії. Сутність, структура і ресурси громадянського суспільства. Механізми формування політичної партії. Вплив політичної опозиції на діяльність органів державної влади. Сутність політичного лідерства. Типологія сучасних політичних партій. Форми державного правління та державного устрою сучасної України. Взаємозалежність розвитку демократичної правової держави та громадянського суспільства. Роль місцевого самоврядування в процесах соціально-політичного управління. Вплив політичних партій на державне управління в Україні. Вплив політичного лідерства на формування національної свідомості. Методи державного управління регіонами. Роль політичних партій у діяльності місцевого самоврядування. Прояви та причини політичних конфліктів в сучасній Україні. Методи діяльності політичної опозиції в Україні.</p> <p>Література:</p> <p>1. Політико-правова система України: курс лекцій. навч. Посіб. / В. Кириченко та ін. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. – 203 с.</p> <p>2. Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами / Ф. М. Рудич та ін. – Національна академія наук України. – Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. – 483 с.</p> <p>3. Публічне управління України в умовах інституційних змін : колективна монографія. За наук. редакції д. держ. упр. Р. В. Войтович та П.В. Ворони. Київ, 2019. 482 с.</p>	<p><i>теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i></p> <p>Надати характеристику інститутам державної влади. Охарактеризувати форми правління і устрою: президентську, парламентську. Визначити сутність, структуру і ресурси масової політичної партії. Визначити сутність, структуру і ресурси громадянського суспільства. Охарактеризувати механізми формування політичної партії. Проаналізувати вплив політичної опозиції на діяльність органів державної влади. Визначити сутність політичного лідерства. Проаналізувати типологію сучасних політичних партій. Охарактеризувати форми державного правління та державного устрою сучасної</p>			

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
		України. Проаналізувати взаємозалежність розвитку демократичної правової держави та громадянського суспільства. Визначити роль місцевого самоврядування в процесах соціально-політичного управління. Проаналізувати вплив політичних партій на державне управління в Україні. Проаналізувати прояви та причини політичних конфліктів в сучасній Україні. Охарактеризувати методи діяльності політичної опозиції в Україні.			
7	<p>Тема 7. Форми здійснення політичного процесу; специфіка політичних процесів демократичного суспільства та сталого розвитку.</p> <p>Світовий політичний процес. Поняття, суб'єкти, закономірності та тенденції до змін світового політичного процесу. Стадії та типи політичного процесу. Основні концептуальні ідеологічні засади сучасних політичних процесів. Зміст й основні концепції демократії. Сутність та форми політичної модернізації. Вплив неформальних практик на здійснення влади в демократичних режимах. Модернізація політичного процесу та його особливості в Україні. Основні підходи до визначення сутності держави. Теорії виникнення держави. Україна в пошуках шляхів свого розвитку: між модернізмом та</p>	<p><i>Скориставшись інформаційними джерелами опрацювати теоретичний матеріал по темі та повідомити на семінарському занятті наступне:</i></p> <p>Охарактеризувати і світовий політичний процес. Проаналізувати поняття, суб'єкти, закономірності та тенденції до змін</p>	7	1,5	РН1 РН4 РН6 РН17

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			денна форма	заочна форма	
	<p>традиціоналізмом. Використання методів політичного аналізу. Динаміка політичних процесів у суспільствах транзитного типу. Світовий політичний процес: поняття, основні концептуальні засади аналізу, закономірності та тенденції до змін.</p> <p>Література:</p> <p>1. Zelinska Maryna, Chechel Anna A country with a "weak state" status: realities and prospects. - LAP LAMBERT Academic Publishing, International Book Market Service Ltd, member of OmniScriptum Publishing Group, 2019, ISBN 978-613-9-86574-1 – Режим доступу: https://www.morebooks.shop/store/gb/book/a-country-with-a-weak-state-status/isbn/978-613-9-86574-1</p> <p>2. Zelinska Maryna, Pavliuk Valerii, Verytelnyk Svetlana. State Policy of A "Weak State" In the Context of The Theory of Organization: Reintegration of Regions, Reconciliation, Reengineering of Public Administration // 2020 in Education Excellence and Innovation Management: A Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges. Pages: 16101-16111</p> <p>3. Zelinska Maryna, Chechel Anna, Tanchyl Olena. The transition from a “weak state” to a “powerful state”: Ukrainian case. - Skhid, 3(2), 33–39. https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(2).263726</p>	<p>світового політичного процесу. Проаналізувати модернізацію політичного процесу та його особливості в Україні. Визначити основні підходи до визначення сутності держави. Проаналізувати теорії виникнення держави. Охарактеризувати Україну в пошуках шляхів свого розвитку: між модернізмом та традиціоналізмом.</p>			
Разом:			40	14	

6. Самостійна робота (позааудиторні заняття)

№ з/п	Назва напрямку	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	60	88
2.	Підготовка до семінарських занять	64	120
3.	Виконання індивідуальних завдань	60	60
4.	Підготовка до екзамену	30	30
Разом:		154	210

7. Індивідуальна робота

Індивідуальне завдання до модуля 1
Підготувати реферат/доповідь/есе на тему:

1. Влада і громадянське суспільство: проблема взаємодії.
2. Визначити сутність влади як суспільного явища.
3. Охарактеризувати ознаки політичної влади та її головні властивості.
4. Визначити співвідношення державної та політичної влади.
5. Охарактеризувати владні відносини і механізми політичної влади.
6. Визначити взаємодію суб'єктів та об'єктів влади.
7. Розвиток демократії та становлення громадянського суспільства в сучасній Україні.
8. Взаємозв'язок політики та управління.
9. Охарактеризувати сутність і типи політичних систем.
10. Надати характеристику структурних елементів політичної системи.
11. Охарактеризувати сутність і види політичного режиму.
12. Визначити якісні характеристики політичного режиму.
13. Тенденції до змін сучасних політичних систем.
14. Охарактеризувати світовий політичний процес: поняття, основні концептуальні засади аналізу, суб'єкти, закономірності та тенденції до змін.
15. Аналіз політичних інститутів і процесів.
16. Аналіз рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні.
17. Визначити фактори стабільності політичної системи в Україні.
18. Охарактеризувати показники рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні.
19. Визначити напрямки підвищення рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні.
20. Система політичних інститутів: порівняльна характеристика.

Індивідуальне завдання до модуля 2

Підготувати реферат/доповідь/есе на тему:

1. Визначити поняття держави, її визначальні ознаки як політичного інституту.
2. Визначити різновиди та типи державного правління.
3. Охарактеризувати форми державного устрою: порівняльна характеристика.
4. Охарактеризувати типології політичного управління.
5. Визначте особливості функціонування та розвитку політичної системи у перехідному суспільстві.
6. Визначте прояви та причини політичних конфліктів в сучасній Україні.
7. Визначте специфіку політично-правових умов діяльності місцевого самоврядування в Україні.
8. Визначте структуру і ресурси масової політичної партії.
9. Визначте сутність і структуру громадянського суспільства.
10. Дайте визначення поняттям «політичний інститут» і «політичний процес».
11. Охарактеризуйте вплив політичної опозиції на діяльність органів державної влади.
12. Охарактеризуйте громадські організації як складову громадянського суспільства.
13. Охарактеризуйте основні типи політичних процесів.
14. Охарактеризуйте системний та структурно-функціональний підходи до вивчення політики.
15. Охарактеризуйте систему органів виконавчої влади.
16. Охарактеризуйте сутність політичного лідерства.
17. Охарактеризуйте технології формування іміджу політичного лідера.
18. Охарактеризуйте типологію сучасних політичних партій.
19. Охарактеризуйте форми державного правління та державного устрою сучасної України.

20. Охарактеризуйте функції та структуру вищих органів виконавчої влади.

Індивідуальне завдання до модуля 3

Підготувати реферат/доповідь/есе на тему:

1. Поясніть взаємозалежність розвитку демократичної правової держави та громадянського суспільства.
2. Поясніть причини впливу бізнес-еліти на політичні процеси.
3. Поясніть роль місцевого самоврядування в процесах соціально-політичного управління.
4. Поясніть роль місцевого самоврядування в процесі розвитку демократії.
5. Проаналізуйте відносини між вищими органами законодавчої та виконавчої влади.
6. Проаналізуйте вплив політичних партій на державне управління в Україні.
7. Проаналізуйте вплив політичного лідерства на формування національної свідомості.
8. Проаналізуйте методи державного управління регіонами.
9. Проаналізуйте особливості політичного лідерства в Україні.
10. Проаналізуйте проблеми розвитку демократії в сучасній Україні.
11. Проаналізуйте прояви та причини політичної кризи в сучасній Україні, визначте шляхи її подолання.
12. Проаналізуйте роль політичних партій у діяльності місцевого самоврядування.
13. Розкрийте методи діяльності політичної опозиції в Україні.
14. Розкрийте механізми впливу громадянського суспільства на діяльність органів державної влади.
15. Розкрийте механізми впливу політичних партій на діяльність українського парламенту.
16. Розкрийте механізми формування політичної партії.
17. Розкрийте особливості держави як політичного інституту.
18. Розкрийте особливості та проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.
19. Розкрийте політичні, економічні та соціальні засади місцевого самоврядування.
20. Розкрийте сутність і функції політичних партій.

Методи навчання та контролю

Основна мета підвищення якості навчання: переведення здобувачів вищої освіти із пасивного навчання до активної участі та доповнити традиційну «накопичувальну» освіту «проблемно-визначальною» освітою. Важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності здобувачів вищої освіти.

В процесі навчання використовуються такі **методи навчання**:

- ✓ лекція, лекція-дискусія;
- ✓ проведення семінарських (практичних) занять з використанням активних форм навчання (тренінги, ділові та імітаційні ігри, інтерактивні методи: «Мозковий штурм», «Обговорення», «Робота над помилками», «Вимушені дебати з протилежними думками», «Експертна оцінка есесусіда по партії» тощо);
- ✓ надання інформаційних джерел (наукової літератури, нормативно - правових актів, поглядів науковців) для самостійного опрацювання за визначеною тематикою;
- ✓ самостійне виконання здобувачами вищої освіти завдань (самостійна робота) у вигляді аналітичних доповідей, рефератів, доповідей для обговорення, есе тощо.

Методами контролю в межах дисципліни є: усне та письмове опитування; перевірка виконаних самостійних завдань; оцінювання активності та знань під час участі у семінарських заняттях з використанням активних форм навчання; тестовий контроль, поточний

контроль.

Засоби діагностики результатів навчання

Поточний контроль здійснюється під час проведення та семінарських занять, а також за результатами виконання здобувачем вищої освіти завдань для самостійної роботи (есе, реферат, доповідь для обговорення та ін).

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання після вивчення навчальної дисципліни у формі екзамену.

Питання до екзамену

1. Поняття «політичні стосунки» і «політичні інститути».
2. Теоретичні підходи до аналізу політичних стосунків, політичних інститутів і політичних процесів.
3. Середній клас в сучасній Україні: особливості і проблеми формування.
4. Чинники, умови і етапи формування політичних партій в Україні.
5. Специфіка сучасних українських партій.
6. Становлення і розвиток сучасної української партійної системи: тенденції і протиріччя.
7. Поняття групи інтересів.
8. Механізм взаємодії груп тиску з органами державної влади.
9. Специфіка оформлення консервативної ідеології, спроби створення консервативних політичних організацій і інститутів.
10. Націоналізм і націонал-соціалізм: етапи формування і вплив на сучасний політичний процес.
11. Нестабільність і стабільність: теоретичні підходи до визначення; параметри.
12. Політичний конфлікт: сутність і особливості його вияву, можливі механізми дозволу.
13. Основні види конфліктів: проблеми класифікації.
14. Тероризм як тип політичної поведінки.
15. Політичний екстремізм.
16. Націоналізм — сутність і роль в політичних процесах і стосунках.
17. Переговорний процес: підготовка, структура, стадії.
18. Сутність поняття «публічна політика».
19. «Інформаційні війни»: учасники, цілі, технології.
20. Політична система модерністського типу (аналіз концепцій А. Турена та М. Крозьє).
21. Структурний функціоналізм як методологічна основа теорії політичної системи.
22. Конфлікт як фактор стабільності суспільства в теорії конфлікту Р. Дарендорфа.
23. Ідея політичної структурації у працях Э. Гідденса.
24. Системна модель як породження концептуальних соціальних змін у працях П. Штомка.
25. Спростування «історіцизму»: К. Поппер. 32. Інтерпретація політичного процесу в роботах А. Бентлі и В. Парето.
26. Політичні інститути в концепціях Э. Дюркгейма и М. Дюверже.
27. Зміна політичного режиму та її вплив на зміну соціальної структури суспільства.
28. Соціальна політика як фактор взаємодії державних інститутів і соціальних груп.
29. Дайте визначення політичного конфлікту.
30. Поняття політичної кризи.
31. Типи конфліктів.
32. Стадії політичних конфліктів.
33. Причини політичних конфліктів.
34. Що таке військовий конфлікт?

35. Заходи запобігання військовому конфлікту.
36. Шляхи вирішення політичного конфлікту.
37. Розкрийте сутність і зміст міжнаціонального конфлікту.
38. Методи запобігання і вирішення міжнаціональних конфліктів.
39. Сформулюйте визначення політичного процесу і сутність політичних відносин.
40. Основні види політичних процесів.
41. Стадії політичного процесу.
42. Що таке політична модернізація і політична технологія?
43. Охарактеризуйте поняття політичної культури.
44. Характерні риси політичної культури.
45. Проаналізуйте структуру політичної культури.
46. Основні функції політичної культури.
47. Що таке політична соціалізація?
48. Основні напрями формування політичної культури.
49. На підставі чого можна типологізувати політичні партії?
50. Чим відрізняються політичні партії, призначені для виборів, від парламентських партій?
51. Що таке партійна система?
52. Дайте визначення суспільно-політичним організаціям і рухам і сформулюйте їх основну відмінність від політичних партій.
53. Які принципи діяльності суспільних об'єднань?
54. Основні суспільно-політичні рухи, їх характеристика.
55. Що віддзеркалює поняття «політичний інститут»?
56. Чому влада за своєю природою є соціальним явищем?
57. В чому полягає специфічна особливість права як соціального інституту?
58. На підставі чого ідеологію слід розглядати як один із базових політичних інститутів?
59. Як способи погодження інтересів учасників політичного життя залежать від політичного режиму? Які з них властиві тоталітаризму. А які – демократії?
60. Що таке політична система суспільства і чому це поняття необхідне для аналізу політичних інститутів?
61. В якому стані ієрархії в Україні перебувають сьогодні політичні інститути?
62. Політичний інститут: поняття, структура та зміст.
63. Держава як політичний інститут. Її функції та принципи діяльності.
64. Політичні партії: походження, сутність, функції.
65. Типи партійних систем.
66. Засоби масової інформації як політичний інститут.
67. Політична еліта та лідерство.
68. Політичний процес: зміст, структура та типи.
69. Політичні зміни та їх типи.
70. Політичні дії та їх види.
71. Політична участь особи: зміст, форми прояву.
72. Політична діяльність і політична поведінка: спільне та відмінне.
73. Сучасні політичні технології у політичному процесі.
74. Ухвалення політичного рішення: ядро політичного процесу.
75. Політичні конфлікти: причини, структура, зміст та наслідки.
76. Політичні кризи та їх різновиди
77. Політичне управління: сутність, зміст, етапи, критерії ефективності.
78. Політичний аналіз: сутність, необхідність, етапи, методи.
79. Політичне прогнозування: сутність, необхідність, етапи, методи
80. Європейський досвід деконфліктизації політичного процесу.
81. Основні історичні етапи розвитку політичних вчень; характерні риси та

найвідоміші представники.

82. Фундаментальні принципи політики.
83. Система політичних інститутів.
84. Сутність влади як суспільного явища.
85. Ознаки політичної влади та її головні властивості.
86. Співвідношення державної та політичної влади.
87. Владні відносини і механізми політичної влади.
88. Взаємодія суб'єктів та об'єктів влади.
89. Сутність і типи політичних систем.
90. Характеристика структурних елементів політичної системи.
91. Сутність і види політичного режиму.
92. Якісні характеристики політичного режиму.
93. Ознаки демократичного режиму.
94. Світовий політичний процес: поняття, основні концептуальні засади аналізу, суб'єкти, закономірності та тенденції до змін.
95. Фактори стабільності політичної системи в Україні.
96. Показники рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні.
97. Напрямки підвищення рівня стабільності політичної системи в сучасній Україні.
98. Типології політичного управління.
99. Види політичного аналізу.
100. Політичне рішення: технологія підготовки політичного рішення.

Зразок екзаменаційного білету

МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Освітня програма	<u>«Публічне управління та адміністрування»</u>
Спеціальність	<u>281 «Публічне управління та адміністрування»</u>
Форма навчання	<u>денна, заочна</u>
Семестр	<u>1</u>
Навчальна дисципліна	<u>Політичні інститути та процеси</u>

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Специфіка сучасних українських партій.
2. Сутність поняття «публічна політика».
3. Що таке політична соціалізація?

Затверджено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування
Протокол № _____ від « ____ » _____ 20.... року

Завідувач кафедри _____ Анна ЧЕЧЕЛЬ
Екзаменатор _____ Марина ЗЕЛІНСЬКА

Після атестаційний моніторинг проводиться у вигляді ректорської контрольної роботи, що передбачає виконання тестових завдань на навчальному порталі МДУ.

10. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів вищої освіти

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно розв'язав усі завдання.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно розв'язав більшість завдань.
3	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно розв'язав половину завдань.
2	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно розв'язав меншість завдань.
1	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно розв'язав окремі завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарському занятті

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
0	відсутність на занятті з поважної чи неповажної причини; - відмова від відповіді на запитання за змістом теми
1	фрагментарне відтворення незначної частини навчального матеріалу; - відтворення менше половини навчального матеріалу; - відсутність правильної відповіді на додаткові запитання або відмова від відповіді на них.
2	демонстрація знань і розуміння основних положень навчального матеріалу з теми, правильна, але недостатньо обґрунтована відповідь; - відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак містить неточності.
3	демонстрація глибоких, міцних знань; - аргументоване використання набутих знань у нестандартних ситуаціях; - самостійний аналіз, оцінка, узагальнення навчального матеріалу; - повна та логічна відповідь на додаткові запитання за змістом теми.

Критерії оцінювання індивідуального науково-дослідного завдання

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали
1	належне оформлення та актуальність матеріалу	4
2	наявність ґрунтовних висновків	4
3	наявність списку літературних джерел	2
Усього		10

Критерії оцінювання підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
45-50	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі завдання підсумкового контролю. Брав участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях.
35-44	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість завдань підсумкового контролю.
25-34	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину завдань підсумкового контролю.
15-24	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив меншість завдань підсумкового контролю
1-14	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі завдання підсумкового контролю.

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Вид роботи	Кількість годин	Обсяг кредитів	Кількість балів
Тема 1.	30	1	5
Тема 2.	30	1	5
Тема 3.	30	1	5
Тема 4.	30	1	5
Тема 5.	30	1	5
Тема 6.	30	1	5
Тема 7.	28	0,9	5
Виконання ІЗ	60	2	30
Підготовка і складання заліку/екзамену	30	1	50
Підсумок	240	8	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всівиди навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Ноутбук, ОС Windows, пакет Microsoft Office, ресурси Moodle, Google Meet, Zoom.

13. Рекомендовані джерела інформації Обов'язкова література

1. Зелінська М.І. Індексний аналіз президентської влади за Конституцією України // Ж-л Верховної Ради України «Віче». – 2011. - № 18. – С. 9-12.
2. Зелінська М.І. Інститут глави держави в президентських системах країн Латинської Америки // Політичний менеджмент. – 2011. - № 4 (49). – С. 146-152.
3. Зелінська М.І. Напівпрезидентська система правління: досвід європейських країн // Нова парадигма. – 2006. - № 57. – С. 142-151.
4. Зелінська М.І. Президентські форми правління в світі // Схід аналітично-інформаційний журнал / Гол. ред. Г. Сімченко. – Донецьк: Вид-во Український культурологічний центр, 2007. - № 2 (80). – С. 116 – 119.
5. Зелінська М.І. Політика сучасного розвитку. Навчально-методичний посібник. – Донецьк, ДонДУУ, 2014. – 141 с.
6. Ishiyama T.F. Presidential power and democratic development in post–communist politics / F.T. Ishiyama, M. Velta. // Communist and post–communist studies. – 1998. – № 3. – Vol. 31. – P. 217–233.
7. Shugart M.S. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics / M.S. Shugart, J.M. Carey. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 328 p.
8. Zelinska Maryna, Kochurin Oleksandr. The methodology of the authoritative powers index analysis (on the example of the head of the state Authority) // Public Administration for Sustainable Development. Collective monograph / The general ed. Chechel A., Khlobystov Ie. - Mariupol: «East Publishing House Ltd.», 2018. - p. 71-84
9. Zelinska Marina, Chechel Anna The "weak state" concept: theoretical roots and practical implementation Інформаційно-аналітичний журнал «Схід» No 2(160) (2019): HISTORICAL SCIENCES – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skhid.kubg.edu.ua/author/submission/165724>
10. Zelinska Maryna, Chechel Anna A country with a "weak state" status: realities and prospects. - LAP LAMBERT Academic Publishing, International Book Market Service Ltd, member of OmniScriptum Publishing Group, 2019, ISBN 978-613-9-86574-1 – Режим доступу: <https://www.morebooks.shop/store/gb/book/a-country-with-a-weak-state-status/isbn/978-613-9-86574-1>
11. Держава і політика: посібник. За наук.ред.д.держ.упр О. В. Радченка, [автори-упоряд. М. Д. Городок, А. В. Карташов, О. В. Радченко та ін.]; Міжнародний республіканський інститут. Київ: IRI,

2016. 372 с.

12. Державне управління : політологічні та психологічні аспекти : Підручник / Д. І. Дзвінчук, О. В. Радченко, В. В. Заблоцький, О. М. Сич.; За заг. ред. д. держ. упр., проф. Радченка О. В.; Вид. 2-ге. Київ : Вид-во ВАДНДУ, 2016. 268 с.

13. Публічне управління України в умовах інституційних змін : колективна монографія. За наук. редакції д. держ. упр. Р. В. Войтович та П. В. Ворони. Київ, 2019. 482 с.

14. Адаптація України до переходу світ-системи від одно – до багато полюсності: аналітична доповідь [за ред. М. Михальченка]. Київ: ІПІНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 120 с.

15. Політична модернізація : [підручник]. За ред. д. держ. упр., проф. В. Б. Дзюндзюка; д. держ. упр., доц. О. В. Радченка; к. соц. н. О. А. Котукова. Харків : Вид-во Асоціації докторів державного управління, 2011. 400 с.

16. Буник М. Основи аналізу державної політики. Навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ 2015. 128с.

17. Радченко О. В. Виконавча гілка влади в системі державного управління України [Навчальний посібник]. О. В. Радченко, голова ред. кол.; автори-упорядники : М. М. Іжа, С. Є. Саханенко, Н. В. Піроженко, С. Г. Давтян, О. В. Радченко. Харків : Пром-Арт; Київ : ВАДНДУ, 2015. 264 с.

18. Вступ до аналізу державної політики: Навч. посіб. / В. Романов, О. Рудік, Т. Брус. Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. 238 с.

19. Дан В. Державна політика: вступ до аналізу. / Пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; наук. ред. М. О. Баймуратов. Одеса: АО БАХВА, 2005. 504 с.

20. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / авт. кол. Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський, О. В. Радченко та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2010. 300 с.

Додаткова література

1. Класики політичної думки (від Платона до Макса Вебера). За ред. Й. З. Дзюбка, Х. М. Левківського. Київ: Вища школа, 2002. 382 с.

2. Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в процесі політичної модернізації: [Моногр.] / Афонін Е. А., Крюков О. І., Радченко О. В. та ін.; За заг. ред. проф. Е. А. Афоніна Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2007. 160 с.

3. Крутій О. М., Радченко О. В. Публічний діалог в системі політичної культури демократичного суспільства : монографія. Харків : Вид-во АДНДУ, 2015. 320 с.

4. Практикум з історії політичної думки України: [Навч. посіб.] / О. В. Радченко, С. В. Пробийголова, Н. В. Пробийголова Луганськ, Харків. : Видво Асоціації докторів державного управління, 2010. 420 с.

5. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення [Монографія]. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. 380 с.

6. Кучменко Е. М., Кучменко Б. А. Політологія в схемах та визначеннях: навч. посіб. Київ: ППК ДСЗУ, 2011. 176 с.

7. Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. Випуск 37/ Керівник авт. кол. С. В. Ківалов; за вип. Л. І. Кормич. Одеса: «Фенікс», 2009. 476 с.

8. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія/за заг. ред. Шайгородського Ю. Ж. Київ: ПОЛИВОДА А. В., 2011. 148 с.

9. Андрєєв С. С. Політичні інтереси і політичні стосунки // Соц.- політ. науки. — 1991. — № 6.

10. Бакун Л. А. Групи в політиці. До історії розвитку американських теорій // Політ. дослідження. — 1999. — № 1.

11. Завершинський К. Ф. Методологічний компонент в дослідженні символічних матриць динаміки політичних інститутів // Поліс. — 2003. — № 1.

12. Пантін В. І., Лапкін В. В. Еволюційне ускладнення політичних систем: проблеми методології і дослідження // Поліс. — 2002. — № 2.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/control/>
3. Президент України <http://www.president.gov.ua/ru/>
4. Парламентські вісті. Хроніка законотворення. URL : [//http:portal.rada.gov.ua/rada/document/186526/visnik-2-287.doc](http://portal.rada.gov.ua/rada/document/186526/visnik-2-287.doc)

14. Політика навчальної дисципліни

Політика навчальної дисципліни

1. Академічна доброчесність здобувачів є важливою умовою для опанування результатів навчання за навчальною дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролю.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

МДУ виступає за дотримання принципів академічної доброчесності, тому обов'язково використовується сервіс з перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат – Unicheck, а також доступний безкоштовний сервіс, який здійснює перевірку на плагіат письмових робіт – EduBirdie <https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat>.

Порушенням академічної доброчесності, згідно із Законом України «Про освіту» (ст. 42 п. 4) вважається:

- **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та / або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- **самоплагіат** – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- **фабрикація** – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- **фальсифікація** – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- **списування** – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- **обман** – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- **необ'єктивне оцінювання** – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Наведений перелік не є остаточно вичерпним і не охоплює всіх діянь, що можуть містити ознаки порушення академічної доброчесності.

За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до наступної академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (поточний, підсумковий контроль, залік, іспит тощо);
- проведення додаткової перевірки всіх робіт авторства порушника;
- позбавлення наданих МДУ пільг з оплати навчання;
- оголошення догани із занесенням до особової справи порушника;
- відрахування з МДУ;
- інші, відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних локальних актів МДУ.

Більш детально тут

Анкетування з академічної доброчесності:
<https://docs.google.com/forms/d/1VHzYkdFEGivtVl-dsENos1SCDRHfUpGia1YklgQK8j0/edit>

2. Здобувач має право на оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів згідно Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в МДУ.

3. Участь в анкетуванні. Наприкінці навчального семестру здобувачам буде запропоновано заповнити анонімну анкету щодо якості викладання вивчених навчальних дисциплін.

Заповнення анкети є важливою для вдосконалення освітнього процесу та системи внутрішнього забезпечення якості освіти МДУ та дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати вашу думку стосовно покращення змісту навчальних дисциплін.

4. Неформальна освіта. Це освіта, яка здобується, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Здобувач вищої освіти, який виявив бажання щодо визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, звертається із відповідною заявою про визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, в цілому для навчальної дисципліни /змістового модулю /практичних завдань з навчальної дисципліни/ завдань з практики тощо для здобувачів вищої освіти, до деканату факультету, на якому викладається навчальна дисципліна. Процедура зарахування здійснюється згідно Порядку результатів навчання, отриманих у неформальній та / або інформальній освіті МДУ.

Ресурси:

<https://prometheus.org.ua/> - Prometheus – Найкращі онлайн-курси України та світу

<https://www.ed-era.com/> - EdEra – студія онлайн-освіти

<https://www.prostir.ua/> - Громадський простір